

Я. В. Белінська,

д. е. н., професор, професор кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес аналітики,
Державний податковий університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9685-0434>

М. О. Скорик,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес аналітики,
Державний податковий університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3291-706X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.9.16

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА ТЕРИТОРІЙ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Ya. Belinska,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Economic Policy, Marketing and Business Analytics, State Tax University

M. Skoryk,

PhD in Economic, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Policy,
Marketing and Business Analytics State Tax University

STRATEGIC ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CITIES AND TERRITORIES: THEORY AND PRACTICE

Стаття присвячена дослідженню теоретичних засад стратегічного планування сталого розвитку міст як ключового підходу до забезпечення їх довгострокової життєздатності та покращення якості життя мешканців, особливо в контексті сучасних викликів, таких як урбанізація та воєнні дії в Україні. У роботі проаналізовано ключові поняття, принципи та моделі стратегічного планування, а також розглянуто практичні аспекти його застосування, включаючи стратегічний аналіз та оцінку ресурсного потенціалу. Детально розглядаються етапи розробки стратегії сталого розвитку міста, а також інституційні механізми її реалізації та перспективи подальшого розвитку. Особливу увагу приділено інтеграції екологічних аспектів у стратегії сталого розвитку та адаптаційним механізмам міст в умовах кризи. На основі аналізу міжнародного досвіду та поточних викликів для українських міст, у статті обґрунтовано важливість комплексного та адаптивного підходу до стратегічного планування як ключового інструменту забезпечення їх довгострокової життєздатності та покращення якості життя мешканців.

The article is dedicated to a comprehensive study of the theoretical foundations of strategic planning for the sustainable development of cities in the context of rapid global urbanization and the specific challenges faced by Ukraine, particularly concerning the full-scale military aggression. The paper analyzes in detail the essence of the key concepts of "sustainable development" and "strategic planning" within the urban environment, revealing their interaction and significance for ensuring the long-term viability of urban areas. The fundamental principles of effective strategic planning are

considered. An analysis of methodological approaches to strategic planning is conducted, in particular, SWOT analysis is examined as a tool for identifying the strengths and weaknesses of the city, as well as its external opportunities and threats. Special attention is paid to the assessment of the resource potential of urban areas, including human, financial, and natural resources, as an important prerequisite for developing realistic and effective strategies. The article explores the international experience of strategic planning for urban development, specifically distinguishing between the European and American models with their characteristic features in the context of state regulation and territorial organization. Significant attention is paid to the integration of environmental aspects into sustainable urban development strategies. The challenges faced by Ukrainian cities as a result of the full-scale military aggression and adaptation strategies aimed at ensuring energy resilience, addressing social problems, restoring the economy, and ecological rehabilitation of affected territories are examined in detail. The key role of local self-government bodies, the need to establish effective interaction between authorities, business, and the community, as well as the importance of attracting investment and international support for the implementation of sustainable development strategies, are emphasized. The article underscores that in the context of uncertainty and the devastating consequences of the war, strategic planning becomes particularly important as a tool not only for recovery but also for the long-term sustainable development of Ukrainian cities. The necessity of an adaptive and comprehensive approach that takes into account both international experience and the unique socio-economic and environmental conditions of each urban community is substantiated.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегічне планування, стратегія міста, соціальні інновації, соціальне підприємництво, урбанізація, воєнні дії, інновації, суспільство.

Key words: sustainable development, strategic planning, city strategy, social innovation, social entrepreneurship, urbanization, military operations, innovation, society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний світ характеризується стрімкою урбанізацією, що зумовлює велике навантаження на міську інфраструктуру, екологію та соціальну сферу. У цьому контексті особливої актуальності набуває концепція сталого розвитку міст, що інтегрує економічні, соціальні та екологічні цілі і стає основою для формування довгострокових стратегій розвитку та управління міськими та територіальними системами. Згідно з найбільш поширеним визначенням, сформульованим у доповіді Комісії Брундтланд "Наше спільне майбутнє" [1], сталий розвиток — це розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. У контексті формування та розвитку міського середовища це означає забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю міста, враховуючи потреби нинішніх та майбутніх мешканців міста.

В складних умовах воєнного часу та руйнації частини міст України підтримка міського розвитку та впорядкування пов'язаної з ним урбанізацією є життєво важливою складовою комплексу питань переходу України до моделі сталого розвитку в контексті євроінтеграції.

На сьогоднішній день процеси урбанізації стримуються воєнними ризиками та відповідними труднощами виконання цілей, завдань та індикаторів сталого розвитку, запровадженими в ЄС. Це підвищує актуальність дослідження питань стратегічного планування сталого розвитку міст України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика урбанізації, сталого розвитку міст постійно перебуває в полі зору науковців і фахівців, є предметом дискусії наукових установ. Методологічні підходи до стратегічного планування розвитку територіальних громад проаналізовано К.Пастух [2]. О. Євтушенко, В. Ємельянов та В. Андріаш підкреслюють, що стратегічне планування відіграє важливу роль у муніципальному управлінні, допомагаючи зосередити ресурси на розв'язанні нагальних соціально-економічних проблем та спрямовуючи дії різних суб'єктів на досягнення визначених цілей [3, с. 166]. М. Латинін та О. Лукашов, вивчили закордонний досвід стратегічного планування, зокрема, в Польщі, що дозволило їм виокремити ключові механізми для активізації співпраці між регіонами та муніципалітетами [4, с. 20]. Сирбу О., Назаренкова Ю. проаналізували Стратегію розвитку Києва до 2025 року і визначили її місце серед інших стратегічних документів різних рівнів, запропонували теоретичні

Таблиця 1. Принципи стратегічного планування в сталому розвитку міст

Принцип	Сутність
Об'єктивність	Використання достовірних даних, фактів та науково обґрунтованих прогнозів розвитку міста.
Альтернативність	Розгляд різних сценаріїв розвитку та альтернативних шляхів досягнення поставлених цілей.
Результативність	Орієнтованість на досягнення конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних та обмежених у часі (SMART) результатів, які сприятимуть сталому розвитку міста та покращенню якості життя його мешканців
Компетентність	Залучення кваліфікованих фахівців з різних галузей знань – економіки, екології, соціології, містобудування, управління тощо.

Джерело: складено автором за: [9].

підходи й вдосконалення нормативно-правової бази щодо розробки стратегій регіонів і міст в Україні [5].

Питання сталого розвитку міст посідають важливе місце в аналітичних матеріалах міжнародних організацій. Регулярно проводяться наукові заходи, присвячені цій проблематиці. Водночас актуальним залишається дослідження сучасних тенденцій урбанізації в Україні у контексті їхньої інтеграції з досягненням цілей сталого розвитку, а також невирішених питань стратегічного планування сталого розвитку міст в умовах воєнного стану.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті взято систематизацію теоретичних засад стратегічного планування сталого розвитку міст та аналіз механізмів їх реалізації, особливо в контексті сучасних викликів урбанізації та воєнних дій в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сутність сучасної урбанізації змінює еволюційний характер розвитку міст, що загострює потребу у його стратегічному плануванні. Афіньська хартія колись характеризувала місто 20-го століття як просторову інтеграцію житлових, рекреаційних і робочих функцій, Європейська хартія міст II (Маніфест нового урбанізму) зображує місто як бажаний простір для досягнення історичного балансу між економічними, соціальними та екологічними вимогами [6]. Сучасне місто — це не просто ізольоване соціальне явище, а важливий прояв сучасного суспільства, певним чином слугуючи його моделлю, що відображає та втілює фундаментальні принципи його прогресу. Сьогодні важко визначити будь-яку важливу соціальну проблему, яка не стосується міста, що підкреслює критичну важливість дослідження стратегічного планування функціонування міст та процесів урбанізації.

Серед прийнятого ООН у вересні 2015 р. переліку Цілей сталого розвитку, що включає 17 ключових позицій, одна з цілей передбачає забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів [7]. Це передбачає ефективне використання ресурсів (енергія, вода, земля); соціальну інклюзію та доступність послуг; зменшення вуглецевого сліду та збереження біорізноманіття. Завдання, індикатори та цільові значення досягнення цієї цілі під № 11, що має назву "Сталий розвиток міст і громад",

адаптованої для України за результатами роботи експертних груп під егідою Програми розвитку ООН в Україні спільно з Мінекономрозвитку України та враховано у державних стратегічних документах України [8, с. 21].

Стратегічне планування є важливим інструментом для досягнення цілей сталого розвитку міст. Воно являє собою системний та ітеративний процес визначення довгострокових цілей розвитку міста, розробки стратегій та планів дій для їх досягнення, а також моніторингу та оцінки результатів [9]. У міському контексті стратегічне планування спрямоване на вирішення нагальних проблем, використання наявних можливостей та створення сприятливих умов для сталого розвитку міста в усіх його аспектах. Міські стратегії є способом узгодження цінностей, візій та цілей різних зацікавлених сторін і створення спільного бачення майбутніх міських політик. Тому розробка збалансованої стратегії передбачає активну участь у її розробці та реалізації всіх зацікавлених сторін — органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій та мешканців міста.

Законодавство не має обмежень чи норм регулювання з приводу того, як мають виглядати стратегії сталого розвитку міст. Питання їхньої розробки належить до самоврядних повноважень територіальних громад, які вони здійснюють на власний розсуд. Виділяють низку ключових принципів, які забезпечують якість та результативність стратегічного планування (табл. 1).

В руслі сталого розвитку екологічні питання при плануванні міського розвитку набувають все більшого значення. Вони вирішуються шляхом застосування чотирьох взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих принципів, що включають пом'якшення негативного впливу, адаптацію до змін, запобігання виникненню проблем та відновлення порушених екосистем. Кожен з цих принципів базується на певних знаннях та управлінських структурах, а також стимулює пошук інноваційних рішень різного характеру [9, с. 156].

Крім наведених вище принципів в умовах цифровізації потрібно спиратися на мережеві механізми координації міського розвитку, де різні партнери прямо домовляються про свої ролі та налагоджують довготривалі зв'язки подібно до міжфірмових мереж. У 1990-х роках виникла концепція "мережі міст", що передбачає об'єднання двох або більше самостійних міст для співпраці у сферах інфраструктури, інновацій або культурного обміну. Врахування мережевого підходу підви-

Таблиця 2. SWOT-аналіз сталого розвитку міста

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
- Розвинена інфраструктура	- Застаріла інфраструктура
- Кваліфікована робоча сила	- Високий рівень забруднення
- Багата культурна спадщина	- Соціальна нерівність
- (Інші потенційні сильні сторони конкретного міста)	- (Інші потенційні слабкі сторони конкретного міста)
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
- Залучення інвестицій	- Економічні кризи
- Розвиток нових технологій	- Зміна клімату
- Сприятлива державна політика	- Зростання конкуренції
- (Інші потенційні можливості для конкретного міста)	- (Інші потенційні загрози для конкретного міста)

Джерело: складено автором за: [2].

щує якість стратегічного планування сталого розвитку міст, слугуючи основою для розвитку співробітництва між ними як в межах країни, так і на міжнародному рівні в таких напрямках, як розвиток інфраструктури, обмін трудовими ресурсами та знаннями, поширення інноваційних технологій, регулювання та муніципального управління, формування міжфірмових мереж, узгодження економічних та соціальних інтересів, а також реалізація спільних проектів [10, с. 108—111].

Інформаційною основою для планування розвитку міської території є аналітично-описова частина стратегії — так званий профіль (паспорт), що містить аналіз кількості, якості та динаміки зміни ресурсів [9].

Стратегія розвитку міст має три цілі: 1) підвищення рівня конкурентоспроможності економіки, 2) підвищення комфорту життя мешканців і 3) збереження історичної самобутності та розвиток культури. Ці цілі вимірюються шістьма індикаторами. Три з шести індикаторів — це позиції у міжнародних рейтингах WB Doing Business, EIU Global Liveability Ranking, Euromonitor Top 100 City Destinations Ranking. На разі стратегічного планування сталого розвитку міста ці цілі доцільно доповнити четвертою — екологічною, що полягає в збереженні навколишнього середовища.

У міжнародній практиці існує дві основні моделі стратегічного планування розвитку міст:

1) Європейська модель, що характеризується інтеграцією стратегічного планування міського розвитку в загальнодержавну політику. Особлива увага приділяється ревіталізації промислових зон, особливо в містах зі старою індустріальною базою. Організація території в цій моделі визначається єдиним загальнонаціональним законодавством, яке слугує основою для законодавчих актів та програм інших рівнів державного управління;

2) Американська модель, яка відрізняється відсутністю централізованого стратегічного планування міського розвитку на національному рівні. У цій моделі регулювання територіальної організації здійснюється на рівні регіонів відповідними органами влади.

Для вибору моделі та ефективної стратегії її досягнення потрібен SWOT-аналіз та оцінка ресурсного потенціалу територій, що дозволяє ідентифікувати сильні (Strengths) та слабкі (Weaknesses) сторони міста, а також його зовнішні можливості (Opportunities) та загрози (Threats) (табл. 2).

Оцінка ресурсного потенціалу міста включає:

людські ресурси: кількість та якість населення, рівень освіти та кваліфікації, демографічна структура, стан здоров'я тощо;

фінансові ресурси: бюджет міста, інвестиційна привабливість, наявність грантових програм, рівень розвитку банківської системи тощо. Доступ до достатніх фінансових ресурсів є необхідною умовою для реалізації стратегічних ініціатив та інвестицій у розвиток міської інфраструктури та соціальної сфери;

природні ресурси: наявність водних ресурсів, земельних ділянок, лісів, корисних копалин, рекреаційних зон, біорізноманіття тощо. Ефективне управління природними ресурсами та їх раціональне використання є ключовим аспектом екологічної стійкості міста. Важливо зазначити, що фокус на екологізації міського середовища не повинен обмежувати можливості його промислового розвитку з урахуванням сучасних глобальних тенденцій, таких як Четверта промислова революція, неоіндустріалізація та решоринг.

Велике значення при розробці стратегії сталого розвитку міста має забезпечення взаємодії "влада-бізнес-громада", зокрема налагодження діалогу з громадою через публічні слухання. Так, під час розробки чинної Стратегії розвитку Києва єдиним способом залучення громадянського суспільства була онлайн-анкета, якою скористалися 16 громадських організацій і бізнесів. Цей метод партисипації дає дуже обмежені можливості залучити до розробки стратегії різні зацікавлені сторони та соціальні групи. Під час розробки стратегії Харкова, натомість, були проведені опитування громадської думки, а також 11 круглих столів і фокус-груп, у яких взяли участь загалом 700 мешканців міста. Під час розробки Концепції інтегрованого розвитку Подільського району було проведено 6 воркшопів зі стейкхолдерами, а також 9 обговорень з мешканцями у 3 хвили, в яких взяли участь 303 особи [5]. Для посилення публічного характеру обговорення стратегії велике значення має впровадження електронних платформ для збору пропозицій (наприклад, система "Е-демократія").

До війни прикладом успішної реалізації стратегії сталого розвитку міста було м. Долина в Івано-Франківській області. Першу стратегію розвитку Долини було розроблено у 2007 р. і реалізовано на 70%. У 2009 році в місті було розроблено власну стратегію ста-

лого розвитку у сфері енергоспоживання, розраховану на 10 років. За підтримки Проекту ПРОМІС у 2016 році розпочалася робота над Стратегією розвитку Долинського субрегіону до 2027 року. Разом зі Стратегією розвитку було розроблено план її реалізації, розрахований на три роки, що охоплює понад 50 проектів для Долинського субрегіону [11].

В Україні повномасштабна війна створила безпрецедентні виклики для сталого розвитку міст, змусивши переосмислювати підходи до управління ресурсами, інфраструктурою та соціальними процесами у напрямі посилення адаптивного характеру розвитку міст, що передбачає інтеграцію принципів сталого розвитку в безпекові аспекти в умовах кризи. Руйнація критичної інфраструктури, обстріли енергомереж, водопостачання та житлових будинків збільшили енергетичну бідність і обмежили доступ до базових послуг. Наприклад, у Львові через знищення об'єктів енергетики 40% населення стикнулося з обмеженнями у опаленні. Посилилися соціальні проблеми: внутрішньо переміщені особи створили тиск на соціальні сервіси та житлові ресурси, скоротилися робочі місця через руйнацію промислового потенціалу і закриття бізнесів.

В цих умовах на перший план виходять завдання розробки адаптаційної стратегії сталого розвитку міст, ключовими пріоритетами якої стає соціальна підтримка, енергетична стійкість, екологічно безпечне середовище. Одним з найгостріших питань є вирішення проблеми соціальної інклюзії, зокрема переобладнання пустуючих офісних будівель під центри для ВПО (приклад м. Дніпро), надання психологічної підтримки через створення мобільних груп із соціальних працівників для мешканців прифронтових міст, розвиток соціального підприємництва — використання стартапів та інших засобів підприємництва для розробки, фінансування та реалізації рішень соціальних, культурних або екологічних проблем [12]. Якщо традиційні підприємці, як правило, оцінюють успішність своєї діяльності, орієнтуючись на прибуток, виручку (обсяг продажів) або вартість акцій, то для соціального підприємця головним критерієм успішності стає "соціальна віддача" [13]. Такий підхід відповідає специфіці воєнного стану, коли прибуток стає не самоціллю, а як засіб для подальшого просування до досягнення соціальних або культурних цілей. Соціальне підприємництво вписується у адаптаційну стратегію сталого розвитку міст завдяки таким своїм ознакам як інноваційність, самоопукність і фінансова стійкість, масштабованість і тиражованість [10].

Важливим напрямом адаптаційної стратегії сталого розвитку міст стає енергетична стійкість, децентралізація енергосистем, зокрема впровадження сонячних електростанцій та біогазових установок у громадах (наприклад, досвід м. Ірпінь), термомодернізація шкіл і лікарень з використанням міжнародних грантів, зокрема програми ЄС "Зелена ініціатива". В окремих містах загострилося економічна проблема розмінування і рекультивації земель, відновлення водних ресурсів, очищення річок від бойових забруднень за допомогою біотехнологій (проект у р. Дніпро), перетворення зруйнованих промислових зон на громадські парки (м. Харків).

Фінансові труднощі воєнного часу зумовлюють потребу міст у зовнішньому фінансуванні. Іноземні інвестори охоче розвивають напрям ESG-інвестування: компанії вкладають у "зелену" енергетику та соціальні програми. Наприклад, фонд "Відновлення України" залучив € 200 млн на сонячні електростанції. В рамках грантових програм: Європейський інвестиційний банк виділив € 500 млн на реконструкцію шкіл і лікарень з енергоефективними технологіями використання та залучення нових ресурсів. Таким чином, важливим пунктом стратегії розвитку міст має бути налагоджування контактів із зовнішніми донорами та участь у донорських програмах.

На поточному етапі формування і реалізація адаптаційної концепції сталого розвитку міст України стикається з низкою викликів, серед яких:

- недостатнє фінансування стратегічних ініціатив;
- опір змінам з боку окремих груп суспільства;
- складність координації дій та інтересів різних відомств та організацій;
- нестабільність політичної та економічної ситуації;
- недостатній рівень екологічної свідомості населення.

Незважаючи на ці виклики, перспективи сталого розвитку міст є позитивними. Впровадження інноваційних технологій, розвиток зеленої економіки, підвищення енергоефективності, зміцнення соціальної інклюзії та активізація участі громадянського суспільства створюють нові можливості для забезпечення довгострокової життєздатності та покращення якості життя у містах.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило ключову роль стратегічного планування у забезпеченні сталого розвитку міст в умовах сучасних викликів, зокрема воєнних дій в Україні. Систематизація теоретичних засад стратегічного планування дозволило акцентувати його координуючу, цільову та структуризуючу функції в муніципальному управлінні. В умовах низки викликів воєнного часу стратегія сталого розвитку міст має набути адаптаційного характеру, включаючи забезпечення енергетичної стійкості, вирішення соціальних проблем, відновлення економіки та екологічну рекультивацію. Підкреслено важливість залучення інвестицій та міжнародної підтримки, а також активної участі усіх верств населення у формуванні стратегії розвитку міста.

Таким чином, в умовах воєнного стану високі ризики вимагають стратегічного, комплексного та адаптивного підходу до розвитку міст на засадах сталого розвитку. Враховуючи як міжнародний досвід, так і специфічні умови та виклики, що постають перед українськими містами в умовах війни та євроінтеграції подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо посилення безпекових аспектів стратегій сталого розвитку міст в Україні.

Література:

1. Brundtland Commission Report. 1987. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/>

documents/5987our-common-uture.pdf (дата звернення: 27.03.2025).

2. Пастух К. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. Державне управління. № 1 (7). 2021. С. 190—195. URL: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215).

3. Євтушенко О. Н., Ємельянов В. М., Андріяш В. І. Муніципальний менеджмент: підручник. Миколаїв, 2016. 404 с.

4. Латинін М. А., Лукашов О. О. Концептуальні підходи до державного регулювання стратегічного розвитку регіону за кордоном. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2017. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_9_5 (дата звернення: 27.03.2025).

5. Сирбу О., Назаренкова Ю. Стратегії розвитку міст: удосконалення підходів. Приклад Києва. 2019. URL: <https://cedos.org.ua/researches/strategii-rozvytku-mist-udoskonallennia-pidkhodiv-priklad-kyieva/>.

6. Європейська хартія міст II. Маніфест нової урбаністики. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи. 2008. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1303089&Site=COE&direct=true>.

7. Цілі сталого розвитку 2016-2030. Представництво ООН в Україні. 2015. URL: <http://www.un.org.ua/tsili-rozvytkutysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> 5 (дата звернення: 27.03.2025).

8. Аналіз державних стратегічних документів щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: аналітична доповідь / за заг. ред. А. А. Максюті. К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. — 84 с.

9. Розробка стратегій розвитку міст в Україні: інструкція та огляд практик. Федерація канадських муніципалітетів. 2019. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/530/PLEDDG_strategic_planning.pdf 5 (дата звернення: 7.04.2025).

10. Коваленко А. О. Урбанізація і стратегічне планування сталого розвитку міст. Економічний вісник. 2017. № 4. С. 105—108. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/4/EV20174_067-077.pdf.

11. Навколишнє середовище Європи: стан та перспективи 2015. Узагальнююча доповідь. Європейське агентство з навколишнього середовища. Копенгаген, 2015. 200 с.

12. Коваль О.П. Міжнародний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. Експертна аналітика. НІСД 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho> 5 (дата звернення: 04.04.2025).

13. Щаслива Л. А. Соціальне підприємництво та волонтерство у вирішенні суспільних проблем. Актуальні проблеми економіки. № 6—7 (252-253), 2022. С. 20—27. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/07/06-07.22._topic_-Shchaslyva-L.A.-20-27.pdf.

References:

1. World Commission on Environment and Development (1987), "Brundtland Commission Report", available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-uture.pdf> (Accessed: 27 March 2025).

2. Pastukh, K. (2021), "Strategic planning for the development of territorial communities", *Derzhavne upravlinnya*, vol. 7, pp. 190—195. [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215).

3. Yevtushenko, O.N. Yemel'yanov, V.M. and Andriyash, V.I. (2016), *Munitsipal'nyi menedzhment [Municipal management]* Mikolayiv, Ukraine.

4. Latinin, M.A. and Lukashov, O.O. (2017), "Conceptual approaches to state regulation of the strategic development of the region abroad", *Mizhnarodniy naukoviy zhurnal "Internauka"*, vol. 9, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_9_5 (Accessed: 30 March 2025).

5. Sirbu, O. and Nazarenkova, Yu. (2019), "Urban development strategies: improving approaches. The example of Kyiv", available at: <https://cedos.org.ua/researches/strategii-rozvytku-mist-udoskonallennia-pidkhodiv-priklad-kyieva/> (Accessed: 30 March 2025).

6. Congress of Local and Regional Authorities (2008), "European Urban Charter II. Manifesto for the New Urbanism", available at: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1303089&Site=COE&direct=true> (Accessed: 26 March 2025).

7. UN Office in Ukraine (2015), "Sustainable Development Goals 2016-2030", available at: <http://www.un.org.ua/tsili-rozvytkutysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (Accessed: 28 March 2025).

8. Maksyuti, A.A. (2017), *Analiz derzhavnikh strategichnikh dokumentiv shchodo vrakhuvannya adaptovanih dlya Ukrayini TSiley Staloho Rozvitku do 2030 roku [Analysis of state strategic documents regarding the inclusion of the Sustainable Development Goals adapted for Ukraine by 2030]*, Institut suspil'noekonomichnikh doslidzhen, Kyiv, Ukraine.

9. Federation of Canadian Municipalities (2019), "Development of urban development strategies in Ukraine: instructions and review of practices", available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/530/PLEDDG_strategic_planning.pdf (Accessed: 26 March 2025).

10. Kovalenko, A.O. (2017), "Urbanization and Strategic Planning for Sustainable Urban Development", *Ekonomichniy visnik*, vol 4, pp. 105—108. available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/4/EV20174_067-077.pdf (Accessed: 26 March 2025).

11. European Environment Agency (2015), *Navkolishnye seredovishche Yevropi: stan ta perspektivi [Europe's environment: state and outlook 2015]*, European Environment Agency, Copenhagen.

12. Koval', O.P. (2024), "International experience of social entrepreneurship and prospects for its application in Ukraine", *NISD*, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho> (Accessed: 26 March 2025).

13. Shchaslyva, L.A. (2022), "Social Entrepreneurship and Volunteering in Solving Social Problems", *Aktual'ni problemi ekonomiki*, vol. 6—7, pp. 20—27. available at: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/07/06-07.22._topic_-Shchaslyva-L.A.-20-27.pdf (Accessed: 26 March 2025).

Стаття надійшла до редакції 11.04.2025 р.